

Cento el Macareno, el mariner que amarrà en la poesia

Ancorat al Grau de Castelló, Cento el Macareno passa el seu temps entre el moll i la seva barca. La seua relació amb el poeta Miquel Peris ha donat un toc literari a la seva estampa popular.

En intentar retenir la primera impressió que em produeix el bar Les Planes del Grau de Castelló, on tinc concertada la cita amb Cento el Macareno, prenc bona nota que es tracta d'un establiment antic, de sostre considerablement alt i tauletes amb pedra de marbre blanc, tot i que l'han adequat a les temibles *modernitats* vigents. Entre els detalls decoratius de referència més o menys marinera, em crida l'atenció un taulellet de ceràmica la transcripció literal del qual és la següent:

"Ai, mariner errabund!
Meu jovenall, grumetàs,
mira la mar i somnia
si és que saps.
Navegant sense timó
alliberat de banderes,
perquè el timó dirà on vas
i la bandera, qui eres...!
Ai Mariner errabund!"

A sota d'aquests versos, hi ha una llegenda que diu: "Recordant la reiterada presència del poeta Miquel Peris Segarra en aquest lloc. Sant Pere, 1988." Per les escasses notícies de què dispose, Miquel Peris fou el poeta local de Castelló de la Plana per excel·lència, i ell es volia a si mateix el Kavafis del País Valencià. Cento el Macareno, el mariner, el pescador del Grau de Castelló, entaulà una intensa amistat amb el poeta. I aquesta parella de singulars i bulliciosos personatges, que, amb l'ajuda d'una colla d'amics, es va prodigar en tertúlies, festes i xales de tota mena, esdevingué ben popular a la capital de la Plana. Tant és així que Cento el Macareno està molt sol·licitat pels periodistes amb la intenció d'entrevistar-lo sobre el poeta Miquel Peris i, és clar, sobre el seu ofici, que practica diàriament en la costa castellonenca.

Amb aquest reduït i alhora incitant bagatge informatiu, mentre fora del bar s'acaba un matí insípid de començament d'octubre, espere el meu famós mariner, especulant inútilment sobre els seus possibles trets físics o calculant quines hauran de ser les meues preguntes —per on li entraré, que se sol dir— perquè ell acabe explicant a fons la part atraient de la seua vida: la relació amb Miquel Peris i amb la mar. Com dels llocs encara no vistos, també de les persones desconegudes ens fem una imatge que no s'adiu pràcticament mai a la realitat. En aquesta qüestió, les decepcions sovintegen i, si més no, sempre hi ha sorpreses. ¿Com pot ser, em dic, un mariner, un pescador que ha escoltat embadalit innombrables versos de boca del seu amic íntim?

Les meues cabdries s'esvaeixen tot d'una en aparèixer al bar Cento el Macareno que, només ens identifiquem i presentem l'un a l'altre, diu afablement:

—Hem d'afanyar-nos. A les tres m'he de posar a la faena, he d'anar a la barca.

A pesar de les presses, l'important és que ja tinc al davant el meu personatge, en carn i ossos. I l'observe detingudament, mentre que va rutllant la conversa que ha de constituir la present entrevista. Cento el Macareno és un home fornit, d'una cinquantena d'anys, amb una manera d'expressar-se fluïda, desimbolta, divertida. Encara que sembla esforçar-se per adoptar un posat seriós, esclata sovint i sobtadament en una rialla una mica esbojarrada, com si no poguera contenir la cotilla interior que s'imposa i li esclafira en els nassos inevitablement.

—Vostè, segons diuen, és un personatge popular.

—Sí senyor, sí molt popular, però que molt popular. Ara ja no tant. Sempre estaven fent-me entrevistes, a la ràdio sobretot. Ara bé, sempre de temes locals, ¿eh!, de temes de la mar i res més.

—¿Per què diu que "ara ja no tant"?

—¿Vostè coneixia Miquel Peris, el poeta? Bé, és igual si el coneixia com si no. El que volia dir-li és que Miquel Peris i jo ens vam fer molt populars ací. Anàvem amunt i avall sense parar, i en totes les festes i saraus ens trobaven. Ell com a poeta i professor i jo com a mariner i acompanyant d'ell. Que si cap ací, que si cap allà, ¡mare meua!, pareixíem la Xaro (*riu*). Una miqueta massa i tot (*torna a riure*). Ací mateix, al bar Les Planes, que és on he vingut jo tota la vida perquè està vora el port, fèiem unes tertúlies de por. ¡l unes xampanyades...! Ens ajuntàvem gent de Castelló i gent del Grau, que és el barri marítim de Castelló, i l'ànima del grup era Miquel Peris. Aquell home tenia una gran capacitat d'aglutinar la gent. Però a partir de la seua mort, es trencaren les tertúlies —i és que la gent no és com cal, ¡t'emportes cada desengany...!—, i s'acabà tot.

—¿Quan va morir Miquel?

—Precisament un dia per no morir-se: el 31 de desembre de 1987, als setanta anys d'edat. Per cert que, com que ell era d'un humor tan especial, molt abans d'anar-se'n cap allà va repartir entre els amics la seua esquila (*riu*). Només havies de posar-li la data que corresponguera, ¡i avant!

—Vostè ara no s'hi trobarà, sense tertúlies ni...

—És de veres, això. Visc amb els meus pares, que ja són persones molt majors. I és molt dolent d'estar sol. De totes maneres, ara vaig amb un xicot més jove que jo per tots els pobles on fan bou embolat. Que se celebren festes en tal poble i hi ha bou embolat, agafem el cotxe i ja la festa! (*Riu*).

—¿Li agrada llegir, li agrada la poesia?

—¿Llegir? Sí, una miqueta, tampoc massa. La poesia no l'entenia fins que vaig conèixer Miquel Peris. Era un gran poeta, ¡eh! La seua poesia era molt boni-

"En la poesia de don Miquel Peris sempre eixia la mar, i la mar, i la mar".

FOTOS: RAFA GIL

ca, ¡sí senyor! A la millor, una altra classe de poesia no m'agrada, però la d'ell, sí, molt. Alberti també m'agrada, però perquè parla de la mar, de les gavines, de la seua marineria i dels seus grumets. En la poesia de don Miquel Peris sempre eixia la mar, i la mar, i la mar... A mi, com a mariner, m'apreciava molt, ¡uf!, ¡moltíssim!

—*El mariner que anomena el poema del taulellet que hi ha penjat en aquella paret d'allà...*

—No, ¡no, ¡no! ¡No sóc jo, aquell! No era jo, el mariner. El que passa és que molts es creien que era jo, però només s'ho pensaven. Tinc poesies dedicades a mi per Miquel Peris. Ara, inspirades en mi, no, no cap...

—*¿I com va sorgir la relació amb Miquel Peris?*

—Perquè vaig ser confrare el 1974 de la patrona de Castelló de la Plana, la mare de déu del Lledó. Es commemorava aquell any el cinquanta aniversari de la seua coronació i vam decidir fer-li una gran festa. Inclús, a pesar que mai no ix de la seua ermita, vam dir de baixar-la al Grau i, efectivament la vam baixar, ja

veu, baixar-la des d'allà dalt a peu... Mire, un comboi com un altre. I a veure si li encomanem a algú una coseta, una poesia per a la mare de Déu, vam pensar. I don Miquel Peris, que no el coneixíem ningú per a res, va escriure la *Salve Bressolera*, a la qual li va posar música Matilde Salvador, i que vam repartir en estampeta, com a recordatori de la commemoració. Encara que ell era un anticlerical de totes totes (*riu*). Quan anàvem a una festa i arribava l'hora de la missa o d'algun acte religiós, em feia que em quedara amb ell fora de l'església, i tot era un passeig amunt i avall. No els tenia molta simpatia als capellans, no gens ni miqueta (*torna a riure*)... En fi, d'aquella *salve* va tenir tot, vull dir la meua relació amb Miquel Peris, que va ser una relació bonica-bonica de veritat. En acabat, ell va perdre un ull, i jo encara l'abandonava menys, ¡pobre! ¡Sempre estàvem de volta! (*Riu*). I, al final, jo semblava el seu acompanyant inseparable, però en el bon sentit: érem amics-amics.

—*¿El tràfec que duien estava exclusivament centrat a Castelló i al Grau, o*

els pegava també per fer viatges, per un moviment de més volada?

—No, no, estava centrat ací. Jo, per a mi, Miquel Peris era massa localista, no m'agradava que fora tan localista, tan de Castelló i res més. Anar a València, per exemple, era per a ell déu-sap-què, com si se n'haguera d'anar a l'altra banda del món. Una volta, Matilde Salvador ens va dur, a ell i a mi, als "Premis Octubre" que es fan a València. A l'hotel Astòria, ens ajuntàrem amb Joan Fuster, Vicent Andrés Estellés... tot gent important. El soparot va ser de categoria. En canvi, ell no podia aguantar ni que arribaren les postres: "Cento, anem-nos-en; Cento, anem-nos-en; Cento, anem-nos-en", em demanava constantment. "Xe, don Miquel, espere's una miqueta, no faça el ridícul, ¡collons!", li responia jo una i altra volta. Després del sopar, vam anar allà al Café de la Seu: quines borratxeres, ¡mare de Déu senyor! ¡l quina cosa que duia el personal! Xe, no res, ¡una preciositat! Però ell hi tornava: "Cento, anem-nos-en; Cento, anem-nos-en; Cento, anem-nos-en"... Em vaig fartar i, ala, ¡a fer la mà!, ens en vam anar i en pau.

Cento el Macareno mira el rellotge i diu:

—Jo me n'he d'anar a la barca. Vostè, si vol, pot acompanyar-me i, mentrestant, continuem xerrant.

L'acompanye al port i continuem xerrant.

—*Que a vostè li diguen el Macareno, ¿d'on li ve?*

—¡Ui!, això és el malnom de la meua família. El meu iaio ja era *Macareno*. Ara, no sé ni quan li'l van posar ni per què.

volem. No ens mana ningú, i això també té un valor. Ara, jo li he de dir una cosa: la mar és una passió. Sense la passió per la mar, no es comprèn el nostre ofici. Per diners, no hi ha cap mariner que vaja a la mar, perquè qualsevol, en qualsevol lloc, guanya més diners, i no treballa ni pateix ni la meitat que nosaltres. En canvi, vostè pose un mariner en una fàbrica, no en el pitjor lloc de treball, sinó en el millor, i durarà una setmana. La faena de la mar és costosa, inclús dura, inclús una miqueta perillosa si vostè vol, però

anar a palangre, ¡hi feia una ponentada aquell dia! Recorde també que em vaig marejar i no vaig aprofitar per a res.

—*¿Com es supera, això del mareig a la mar?*

—Els primers dies d'eixir a la mar, et mareges inevitablement. Diguem que els tres o quatre primers dies et mareges sense remei. Després, normalment, els mariners acaben anant per la mar com van per terra. Hi ha hagut persona que no, ¡eh! Ací hi ha hagut un home molt pescador i molt bon pescador que sem-

"Sense passió per la mar no es comprèn el nostre ofici".

—*¿I la dedicació a la pesca també li ve de família?*

—Sí, sí. La meua iaia tenia ja una barqueta. Sempre hem tingut barquetes, res de l'altre món, però ¿barquetes?, des de sempre. Mon pare era pescador. Els quatre germans que som vivim també de la mar. Jo no he treballat mai a res, si no és en açò de la mar, en açò només (*riu*).

—*¿Però a vostè li agrada el seu treball?*

—Sí senyor, sí, com cap altre treball em podria agradar. És una faena molt liberal. No ens fem rics, però fem el que

la mar és lliure i t'hi aficiones com a un gran amor (*riu*). A mi, per exemple, si estic una setmana a terra, encara que siga perquè estem de festes, ja em pica tot (*torna a riure*)... Això no vol dir que hi ha gent que va a la mar per necessitat, per no trobar res més amb què dur-se un mos de pa a la boca, i l'últim és anar a la mar en casos semblants...

—*¿Recorda la primera vegada que va eixir a la mar?*

—¡Ui!, me'n recorde perfectament. Tenia... dotze anys. En una barqueta de vela, sí senyor, la de la meua iaia. Vam

pre se n'anava a la mar amb la butxaca plena de caramels, perquè per al marçig el millor és estar sempre rosegant, i si cal tirar, tires, i de seguida tornes a rosegar. A tot això, se'n conta una ben bona del *Tio Carando*, que és un personatge llegendari d'ací. Venia paperets pel port de València: "¡papelitos para no marearse, papelitos para no marearse! Destápelos en alta mar!", anava dient, i la gent li'n comprava a muntó —era gent que s'embarcava en el correu, no pescadors, naturalment—. Quan destapaven els paperets en alta mar, els eixia un retolet

que feia: "Para no marearse, no embarcarse" (*riu*). El Tio Carando és aquell també de qui es conta que, veient com s'ofegava un enmig del port, va dir: "em gire de cul, ¡no puc vore llàstimes!" (*torna a riure*).

Travessem l'enreixat que tanca el port i anem directament a un dels petits magatzems que s'alinen l'un al costat de l'altre com *bungalows*, i on Cento el Macareno guarda els arts de pesca.

—*En els últims temps, també deuen d'haver-hi hagut molts canvis en el món de la pesca, ¿no?*

perdut uns costums, unes formes peculiars de treballar. Ara, per exemple, no escandalla ningú, ara sondem: a través d'una sonda elèctrica, immediatament sabem el fons que hi ha en cada punt de la mar. Molts ja no saben ni què significa escandallar, és a dir, conèixer la profunditat marina amb un plom posat a l'extrem d'un cordill, o siga, amb un escandall, el qual et permetia, a més, i gràcies al contacte de l'escandall amb el fons, saber si el material del fons era arena, o fang, o pedrusca, o pedra. No

fills facen carrera, que no vagen a la mar. El que jo li diga: el nostre ofici s'acaba, s'acabarà dins de molt pocs anys... Mire, açò és una xarxa de niló, aquella d'allà de plàstic (*i me les mostra tot palpant-les*). És igual que s'embruten com que no. Abans, en canvi, les de cotó i de fil, s'havien de netejar, i això ja era treball, no podies creuar-te de braços mai.

—*¿Tot i la mecanització, diu vostè que encara treballen molt?*

—Li dediquem moltes hores a la pes-

"El nostre ofici s'acaba, s'acabarà dins de pocs anys".

—Tant que si jo me n'haguera anat, posem per cas, a treballar a París fa quinze anys i ara tornara, em seria tot estrany de quina manera es pesca avui dia. Perquè és en els últims quinze anys aproximadament que açò ha canviat de dalt a baix. Abans es feia una pesquera artesanal. Es treballava molt, abans. En l'actualitat, tot s'ha mecanitzat. És el progrés, i ja està bé. Hem de dedicar-li encara moltes hores al treball, però l'esforç físic i els coneixements que calien en un altre temps, ara ja fan de sobra. Però, amb la major facilitat, també s'han

queda ningú que sàpiga fer vela. Ni el que és enfocar, ni tirar, ni res de res. Hi ha gent que no sap ni fer un nus. I en el llenguatge, estem perduts. Anem per la mar i ja et sents dir sovint: passa per la dreta, passa per l'esquerra, en compte de dir per babord o estribord. Com si anàrem en cotxe, igual, ¡és horrible! En el llenguatge, entre la mecanització i els andalusos, crega'm, ens han ben fotut. ¿Que una part de la culpa és dels pares que no han tingut la capacitat d'ensenyar als fills? Conforme. Però, en realitat, els pares-mariners volen que els seus

quera. S'ha de tenir en compte que, a més d'ocupar-se que la barca estiga sempre a punt, hi ha una bona quantitat de faenes que requereixen calma i temps per davant, com arribar al lloc on has de pescar, calar, xorrar o arplegar la xarxa, i després, encara hi ha la faena de desempescar el peix i anar a vendre'l a la subhasta.

Ara bé, tot depèn de l'època de l'any, ja que el nostre horari particular va lligat a l'eixida i a la posta del sol, i depèn del temps que faça: molts dies, fa mala mar i no eixim, sobretot a l'hivern. A l'estiu,

per exemple, cap allà les dues o les tres de la matinada ja te n'has d'anar a la mar a fi que, abans de rompre l'alba, tingues l'art calat, i no tornes a port fins a les onze o les dotze o la una del migdia, i, en acabat, desempesca el peix i ves a la subhasta.

Des del petit magatzem de Cento el Macareno enfilem cap al port. Dir que hi ha any que per aquest port entren més de 15.000 quilos de peix, és dir una xifra com tantes altres que ens passen pel morro cada dia.

Dir que el port del Grau de Castelló de la Plana és un dels més importants dels Països Catalans quant a la captura pesquera es refereix, ja fa un cert efecte. Veure, però, com s'engronsen endormiscades centenars d'embarcacions una al costat de l'altra i com és de viu el tràfec d'una munió de mariners en aquestes primeres hores de la vesprada, convènç el més reticent que som davant d'un autèntic empori pesquer.

—Ja se'n traurà, de peix, ací...

—Barbaritats. Però cada vegada se'n trauen menys. Al Mediterrani en general, no tan sols ací, es pesca massa, està sobrepescat, i hi sobraria la meitat de la

plicació possible. Millor dit, per als pescadors la qüestió no és clara. Als pescadors, això no ens ha caigut del sac, sinó que hi ha hagut una cosa o altra que els que saben de què va, no volen amollar-ne ni pruna... O siga que jo trobe que un

cara d'estranyesa com si haguera sentit un diàleg absurd, i Cento el Macareno s'afanya a aclarir-me:

—A la televisió catalana, el temps el diuen molt més clar que a cap altre canal. La catalana parla clar i del nostre

gent, la meitat de pescadors. A més a més, per acabar-ho d'apanyar, està la història de la contaminació. Enguany ha eixit una merda —ui, ¡perdó!— una contaminació que ha mort fins i tot golfins —això ja ho sabrà vostè—. Tota la vida hem tret de la mar una cosa bavosa que es diu llepó i que es fica a les xarxes, però el que ha passat enguany no té ex-

dia o altre anirem a la mar i dominarem tot el peix surant. Això ho veurem. Que m'enganye, ¡i avant!

Ens creuem amb un altre mariner al qual Cento el Macareno li pregunta:

—¿Has vist la catalana?

—Sí, farà llevant, encara que algú ha dit que la valenciana assenyala garbí.

Intuesc de què parlen. Tanmateix, faig

terreny. Vostè pose la televisió espanyola i només li contarà de les illes Açores i d'allà del Gran Sol, fixe's i veurà que és com jo li ho dic. Pose la catalana i li donaran una informació detallada i clara de Catalunya, de les Illes i de les nostres terres valencianes, al cap i a la fi la zona que ens interessa. ¿És que eres catalanista?, m'han preguntat alguna vegada. No, sóc del que he de ser, els conteste. La valenciana, per molt valenciana que siga i per molt nostra que siga, no ho diu tan clar, no ho diu com la catalana. Fins i tot, un dia, Rodríguez Picó va advertir: "Els pescadors que tinguen la xarxa a la mar, que la lleven, que demà hi haurà temporal". I temporal que hi va haver, sí senyor...

La televisió ens guia, és un mitjà que ens ajuda molt a l'hora d'eixir a la mar. També s'enganya, ¿eh? En la qüestió del temps, s'enganya tothom. Però en la televisió tens una guia molt gran, sobretot, ja dic, en la catalana.

Finalment, entre moltes altres petites embarcacions, n'hi ha la de Cento el Macareno, l'*Albaina*, que va ser el nom amb què la batejà Miquel Peris. A coberta, Cento el Macareno agafa caixes de sèpia, les renta amb aigua d'una mànega i les amuntega en un costat de la barca. Després, continuem la conversa:

—¿És cert que els mariners tenen avorrit el peix i que no en mengen mai?

—¡De cap de les maneres! Segurament menja més peix un mariner que quaranta famílies de terra de la costa o de l'interior. Sí, els mariners mengen molt de peix. A mi em fiquen un mos i faig gust de peix (*riu*). Si a l'hivern fa una ratxa de mal temps i estem tres o quatre dies sense eixir a la mar, quan se'ns acaba el peix anem a comprar-ne, ¡encara que siga del Cantàbric o d'on siga! ¿Vostè no ha vist, a més, que, en tornar les barques, tothom du el seu poal ple de peix a casa? Això no és misèria, això és que als mariners ens agrada, i molt, el peix.

—¿És conserva encara una cuina pròpia de la gent de la mar?

—Encara hi ha barques que es cuinen a la mar, però ja en queden poques i cada volta n'hi haurà menys. Abans, sí que cuinaven a totes les barques, perquè, mire vostè, si se n'anaven, per exemple, a l'Illa —que és com li diem a les Illes Columbretes ací— tardaven un dia sencer a tornar, en el cas que tornaren tan prompte, ja que de vegades s'hi tiraven una setmana o més temps encara. Ara, en canvi, les trenta-dues o trenta-tres milles que hi ha d'ací a l'Illa es fan, amb una barca d'aquelles grandotes, en unes tres hores. És a dir que la necessitat de cuinar a la barca ha minvat prou, i minvarà més amb el pas del temps.

La gent, si de cas, s'endú un entrepà, ¡i avant! Però abans es cuinava tots els dies a les barques. Jo mateix hi he tastat coses boníssimes. Vostè ha de pensar que la nostra és una zona ben rica en peix, en tota classe de peix. Home, el peix més abundant i el que més es pesca és la sardina i l'aladroc. Però n'hi ha també molt de pagell, de sèpia, d'orada, de polp roquer, de palaia... Inclús és zona de llagosta.

Amb tan bon peix, ¿no s'havia de fer una bona cuina? L'únic que passa és que s'ha perdut, si més no en part considerable. A terra, la gent continua fent l'arròs a banda, l'arrossejat que solem dir a Castelló. O una salsa de rap o una salsa de peix variat... El convidé a un cafè a Les Planes, que jo després tinc faena a la barca. Anem cap allà.

—¿Resulta tan perillosa la mar com alguns diuen o com hem llegit en certes novel·les?

—Avui dia, no. Parle del Mediterrani, ¿eh?, de la nostra mar. Una altra cosa és, per exemple, el nord de la península, on

cada tres per quatre hi ha un naufragi, morts i desgràcies. Però ací no.

Els pescadors no és que tingam por a la mar, el que li tenim és respecte. Et pot atrapar de sorpresa i et pot passar un cas o altre, però normalment ja ho prevenim. Si fa una d'aquelles mestralades que no pots traure ni el morro de casa, a cap pescador li passa pel cap d'eixir a la mar. Igual com si fa tramuntana o llewant... Casos de negar-se algú, només en recorde un, i encara es va donar perquè un mariner caigué a l'aigua i era mut, per la qual cosa no va poder cridar. Ara, casos de negar-se turistes, xe, no tenen por a res, ¿com és possible això? Un dia, véiem quatre homes sobre la mar, tan sols els véiem a ells, perquè la barqueta damunt la qual anaven era no més gran que una banyera, ¡i ells tan tranquils!

Mentre ens prenem el cafè al carrer, davant el bar Les Planes, la vesprada s'escapa a poc a poc, i jo li dic a Cento el Macareno que ens hem d'acomiar, que a mi em queden molts quilòmetres per davant i a ell una mica de faena. I ell remata la seua imparable i encisadora xerrameca:

—Si se n'ha d'anar, vaja-se'n, per mi no ho faça. El que cal és que faça una entrevista ben bonica, ¡i avant! Una entrevista en què no atacarem a ningú, ¿per què? Ja ho vaig fer una volta i se'm va tirar tot el poble damunt (*riu*).

—¿Com va ser això?

—Em van fer una entrevista sobre les barques d'arrossegament, sobre el mal que fan, i clar... No vaig dir cap mentida, ni més ni menys que la pura veritat i el que tothom, a més, sap. Inclús a l'endemà va eixir al periòdic un article d'un tal Macip, un capitots en la cosa de la pesca, ratificant tot el que jo havia dit. ¡Ah!, ¡però el que jo havia dit...! ¡Em volien matar!

—¿Però què va dir en l'entrevista?

—No res. La veritat, el que tothom sap: que la pesca d'arrossegament és la pesquera que més mal fa a la mar, que pesquen el peix menut, que maten la mare de la mar, si hi ha una ouera o una cria la desfan, que no respecten les milles ni res de res. Simplement vaig dir això. Però, com vostè ja sap, que la veritat no es pot dir mai en veu alta, ¡mare de Déu senyor!, ¡la que em va venir damunt! Encara hi ha gent que no em parla per això, ¡ah!, sí, sí... (*i riu*).

Ignasi Mora